

*Глушаниця Н. В.,**кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов і перекладу
Національного авіаційного університету**Білоконь Г. М.,**старший викладач кафедри іноземних мов і перекладу
Національного авіаційного університету*

ПРОБЛЕМА САМОВИЗНАЧЕННЯ КОРІННИХ АМЕРИКАНЦІВ У РОМАНАХ ЛУІЗ ЕРДРИЧ

Анотація. У статті проаналізовано зміст романів Л. Ердріч, які входять до циклу «Чари кохання», де обговорюються питання збереження національної ідентичності. На думку авторів, питання національної приналежності і самовизначення є однією із найважливіших проблем індіанського національного відродження, оскільки йдеться про збереження й становлення ідентичності корінних народів. У тлумаченні змісту поняття національна ідентичність народу анішінабе Ердріч не політизує проблему, оскільки прагне уникнути звинувачення в паніндіанізмі. Зміст романів Л. Ердріч є суперечливим, оскільки багато із її текстів наче перебивають і «дублюють» один одного, проте розповідаються вони іншим персонажем, а отже події подаються із абсолютно протилежних точок зору. Саме таке розуміння національної взаємності й ставлення до прагнення створити й розвинути літературу корінних народів Північної Америки є надважливим завданням. Погляди Л. Ердріч зумовлюють полеміку й дискусію в літературному світі: від ідеї особистої самодостатності представників народу анішінабе до функціонування корінної жінки у суспільному та національному вимірах. У творах Ердріч проблематизується питання національної ідентифікації, трансформуючись із політичної площини у художню: чинник «резервації» продукує моделювання відповідних персонажів – етнокультурного образу індіанця, що живе на резервації і прагне вирватися за її кордони. У романах циклу «Чари кохання» персонажі поляризуються на основі двох факторів: гендерного та національного. І з обох цих перспектив вони позиціонуються упосліджено, оскільки в історичних обставинах імперського мислення статус жінок й індіанців був маргінальним. Флер Пілагер втілює тип індіанської жіночості, який суперечить білій патріархальній гендерній моделі: вона прагне повернути споконвічні землі свого народу, матеріальну незалежність, жити за традиціями свого народу, категорично відкидає унормовану патріархатом роль дружини й матері. Ердріч наголошує на форматі «індіанськості», свобода волевиявлення сприймається як засіб відновлення ідентичності, а не лише особисте право індивідуума. Американський чоловічий світ завойовників маркується мізогінією, раціональністю та прагматизмом. Цей світ демонструє імперську свідомість, сприймаючи індіанок як екзотів. Цим ілюструється постулат метрополії: імперське мислення трактується як чоловіче, створене, щоб підкорювати, а колонізоване – це жіноче і підкорене. Любовні історії, що розгортаються на сторінках епопеї, спрямовані на розвінчання національних та гендерних упереджень. Кохання часом спонукає

до радикальних переосмислень системи цінностей і світоглядних установок, проте імперське все ж є ключовим мисленням у світі американських завойовників.

Ключові слова: гендер, національна ідентичність, самосвідомість, анішінабе, корінні народи Північної Америки.

Постановка проблеми. Уявлення про власну ідентичність завжди були пов'язані із розвитком і самовдосконаленням свідомості націй, це знайшло відгук у еволюції художнього мислення письменників корінного походження. Уявлення про національну приналежність у художніх творах є багатоаспектною категорією. Ідея, яка підкреслювалася і філософами, і письменниками – це ідея про комплексний характер національних відносин, осмислення яких вимагає зусиль вчених різних напрямків для вирішення неоднозначної проблеми. Вивчення категорії національної ідентичності у художньому творі є закономірним і актуальним, оскільки цей концепт належить до фундаментальних категорій, не лише філософії, але й естетики, мистецтвознавства і філології. Комплексний характер проблеми ідентичності незалежно від того, через призму якої наукової дисципліни вона розглядається, виражається в складній концептуальній структурі. Незважаючи на важливу і постійно зростаючу роль національних відносин і усіх сферах діяльності, їх природу досі не все досліджено. Доводиться визнати, що наукових даних про сприйняття національного значно менше, ніж цього потребувало сьогодення. Творчість Луїз Ердріч, однієї із найвидатніших представниць літератури індіанського ренесансу першої хвилі цікавила і привертала увагу вітчизняних і західних літературознавців. Романи, що належать до епопеї «Чари кохання» є яскравим прикладом літературного твору зі складною організацією, комплексного дослідження якої не існує досі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій за цією темою, демонструє невирішене коло проблем, яким присвячується стаття. Проблема національного художнього світу активно розроблялася і продовжує розроблятися в сучасному літературознавстві. Питанням дослідження національної ідентичності корінних народів Північної Америки у художніх текстах висвітлюються у роботах А. Чавкіна, В. Клеменс, С. Кохран, Е. Кук-Лінн, Дж. Кокса, К. Донаван, М. Дорриса, К.-Л. Дрискілла, Дж. Джастиса, М. Дебори, Л. Татонетті, Дж.-Е. Епіск'ю, М. Фі, К. Фелнер «Думки про напрям і роль національної

ідентичності в літературному процесі та самостійність її як естетичного явища відрізняються. Національна ідентичність корінних народів – поліаспектне явище, що потребує розгляду на різних методологічних основах: психоаналіз, семіотику, постструктуралізм, деконструкцію, феміністичну критику. Літературні критики відмовляються від пошуку єдиного базису й витлумачують це явище як неможливу трансцендентну істину, наголошуючи на полівалентності смислів» [1, с. 9]. У вітчизняній науці цьому питанню присвячені розвідки О. Шостак [2; 3], С. Кот [4], В. Базової [5], Ю. Джолос [6].

Мета статті. Мета дослідження полягає в тому, щоб виявити риси національної ідентичності і закономірності їх використання і організації у романах циклу «Чари кохання», виділити їх концептуальне значення у описах, прикметах художнього часу, переміщеннях головних персонажів, з'ясувати як цей концепт допомагає створенню єдиної і цілісної структури твору за допомогою національних елементів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Луїз Ердріч переплітає культурні елементи племені оджибвей із історією відносин між США та корінними жителями у її обговоренні складнощів сучасного способу життя із збереженням корінної ідентичності. Іншими словами, ядром її романів є проблема самовизначення в контексті індіанської історії та тиску з боку таких інституцій, як плем'я, сім'я, церква, поліція та ВІА. У художніх творах Ердріч минуле зливається із сьогоденням у контексті традицій, чого прагнуть її герої – це знайти свою ідентичність через взаємодію минулих і сучасних соціальних реалій [7, 8, 9, 10, 11]. Конструювання ідентичності – це питання дому та приналежності в контексті позбавлення власності. Герої переживають конфлікт між бажанням піти й тугою за домом, конфлікти пов'язані із їхньою стурбованістю племінним походженням, з одного боку, та їхньою маргінальністю чи відмінністю з іншого боку. Тол Оук, представник народу нарагансеттів, говорив про те, що «якщо перекласти слова, що кожен із наших народів мав для себе, навіть не знаючи про існування інших, в принципі означало приблизно одне й те саме. На моїй мові – це нінуог (Ninuog), що значить «люди» або «людські істоти». Так ми називали себе. Коли прибули пілігрими, ми вже знали хто ми такі, але не знали хто вони такі. Тому ми назвали їх аваунагізук (Awaunageesuck) або сторонні, бо вони були чужими, людьми, що нас не знали, але ми знали одне одного і ми були людьми» [12, с. 468]. Як пояснює Ендрю Мак-Дональд для європейців корінні американці ніколи не визначалися суто соціологічними фактами, але натомість були потенційним символом того, чим поселенці не були або чим би вони хотіли стати» [13, с. xv].

Індіанські персонажі в романах Ердріч стикаються із труднощами в утриманні своєї землі. Їхній вихід із резервації, щоб скористатися кращими можливостями, завжди закінчується відчаєм. Вони також мають проблеми з ідентифікуванням себе, незалежно від того, присвячують вони себе своїй корінній культурі чи змішують її з білою. Епопея «Чари кохання» є серією взаємопов'язаних історій, які розкривають життя сімей американських індіанців, які стикаються стикаються із багатьма духовними дилемами та культурною напругою через колонізацію, бідність, алкоголізм та азартні ігри.

Тема усіх романів, що входять у «Чари кохання» обертається навколо важливості сім'ї та взаємозв'язок. Л. Ердріч досліджує сімейні стосунки переважно двох пов'язаних сімей

- Кашпау і Моріссі, а також їхні зовнішні стосунки із білими завойовниками. Читач зустрічається з їхніми переживаннями на резервації та поза нею. Луїс Оувенс пише, вона представляє рідних людей, які знаходяться на межі руйнування через внутрішній колоніалізм і расизм. письменниця прагне деякі традиції пояснювати внутрішніми проблемами корінних жителів, даючи їм шанс одужати.

Характер написання більшості текстів Ердріч включає розповіді від першої особи, епізодичність текстових структур із відповідними переплетеними історіями та нехронологічними серіями подій є фішкою її творчого стилю. Дослідники критикують стиль оповіді Ердріч, який має «крайні випадки конфлікту коду» та «розчарування наративності» [14, с. 406]. Зайве говорити, що Ердріч упорядковує свої оповіді переважно у своєму експериментальному стилі, і як робить висновок Герта Д. Вонг «хоча кожна з коротких історій у «Чарах кохання» нерозривно пов'язана з мережею інших історій поза обкладинками, послідовність історій у книзі має свою зв'язність, так само як кожна історія має свою власну цілісність» [15, с. 89].

Роман «Чотири душі» використовує розповідь як засіб оповіді для опису подорожі головних героїв. Це продовження історії роману «Сліди», де розповідається про прагнення Флер Пілагер повернути собі вкрадену землю, помстившись людям, які скривдили її. Крім історії про помсту Флер, Ердріч розповідає про виклики, з якими стикаються люди чіппева. Роман написаний від імені трьох протагоністів, якими є Нанашуш, Поллі Елізабет Гін і Маргарет. Читач слухає, як вони розповідають історії про Флер і про культурне і духовне знищення її народу. Це знищення втілено в образі Джона Джеймса Маузера, білого агента, який узурпував землі корінного населення, щоб мати прибуток від них.

У світлих колонізаційних описах дому стають особливо виразними. Будиночок Флер на резервації порівнюють із особняком Маузера, який був побудований із священних дерев на землі племені Флер. Крадіжка Маузера у людей Флер є крадіжкою землі і сакральних об'єктів, саме це те спонукання, яке приводить у рух саму Флер. Це порушує священний цикл громади, а точніше сім'ї, і спричиняє її падіння. У її прагненні помстившись Маузеру, вона зазнає трансформації в будинку Маузера.

Під час перебування в особняку, збудованому із священних дерев, її помста перетворюється на співчуття і вона навіть стає дружиною свого ворога, народжуючи йому сина. У цьому контексті важливість сім'ї неможливо переоцінити. В основі – сімейні стосунки племінні та родинні, незважаючи на те, що сім'ї переміщені та розбиті, як наслідок бідності, алкоголізму, розбещеності та нелегітимності, насильства та ненависті до себе, тобто асиміляція спрямована на дітей і подружжя. Ердріч представляє історичне насильство над племінною єдністю через розбиті та неблагополучні сім'ї. Насильство тепер є домашнім; полювання зараз здійснюється поліцією. Але сім'я показує, наскільки переплетені особисте та політичне життя корінних американців. Історії цих сімей та осіб, які їх складають, найчастіше розповідають «ненадійні» оповідачі від першої особи, які говорять зсередини спільноти. Ні влади, ні центру наративної свідомості немає. Наратори розповідають свої історії, щоб упорядкувати життя персонажів; багатоголосність є визначальною рисою творчості Ердріч.

Динаміка зневіри Полін яскраво проявляється, коли вона, будучи вагітною від Наполеона Моріссі, намагається перервати

вагітність, але пізніше, у момент народження, намагається зберегти дитину всередині себе, оскільки їхня розлука означала б довичну самотність самої Полін. Коли нарешті народжується дитина Марі, Полін каже: «Ми були розділені» [16, с. 136]. Потім вона робить відокремлення і пониження повним: «Вона була забруднена, сформована мною, несучи всі скверни, які я знала від Наполеона Моррісі» [16, с. 136]. Вона віддає дитину на піклування сестрі Наполеона, Бернадетті. Пізніше буде називати свою дитину «негідною дівчинкою» [16, с. 198]. Вагітність Поліни є ще одним проявом конфлікту внутрішнього і зовнішнього в романі. «Вагітність, здається, сприймається як радикальне випробування розщеплення суб'єкта: подвоєння тіла, розділення та співіснування себе та іншого, природи та свідомості, фізіології та мови» [17, с. 206]. Кордони множаться і розчиняються; стирається межа між внутрішнім і зовнішнім. Вагітність Полін підносить її гострі переживання нестерпності кордонів. Після того, як вона виштовхує дитину, вона чекає лише стільки часу, щоб одужати, а потім залишає і резервацію, і свою індіанську ідентичність для нового корпусу монастиря та білої ідентичності (хоча її кожна ідентичність, звичайно, визначається відношенням до інших).

Художня творчість Ердріч протистоїть уявленню про те, що істина та авторитет можуть існувати як фіксовані абсолюти. Таким чином, відмовляючись оцінювати своїх героїв, оповіді Ердріч включають і переплітають особисті й історичні/політичні фактори. Ця техніка поліфонічного оповідання підтримує циклічний стиль оповіді Л. Ердріч: кожен роман розповідає про персонажів, які вже існують у її попередніх оповідях. Вона навіть не вигадує абсолютно нові для кожного роману історії. Просто пропонує інші інтерпретації подій, що прослідковуються очима інших людей. Як наслідок, читач заохочується думати про персонажів як про тих, хто володіє реальністю чи онтологією, яка не залежить від окремого наративу. Романи озвучують безліч героїв, кожен з яких розповідає частину більш широкої історії з різних точок зору. Однак домінуючим голосом є голос громади.

Оповіді Ердріч стосуються спільноти, оскільки вони мають справу з проблемами, які відбуваються у громаді. Ця зосередженість на племінній спільноті, минулій і сучасній, підтримує естетику виживання Ердріч, як і її циклічне використання часу, яке протистоїть західному лінійному або хронологічному часу. З погляду оджибвей минуле інтегроване в сьогодення, де воно продовжує жити та формувати сучасне життя. Таким чином, переважають як часові, так і просторові установки

Свідоме рішення розмістити свої романи в межах племінної громади, де зовнішній світ (наприклад, Вашингтон, округ Колумбія, який Нектор як голова племені відвідує у справах), не дуже актуальні для життя героїв [18, с. 24]. Вигаданий простір спільноти складає і головний інтерес наративів, дає змогу зосередитись на тому, як спільнота діє із самою собою та своїми членами у їхньому пошуку способу жити «хорошим життям» оджибвей. Ердріч використовує реверсію в «Останньому звіті про дива в Маленькому Безконяччі», щоб допомогти читачам доміантної культури перейти від европоцентричної перспективи та стати сприйнятливими до народного світогляду її племені. У цьому випадку це зміна статі, оскільки Агнес приймає чоловічу ідентичність батька Демієна. В центральному герої цього роману прослідковується модель «творчої гібридності», яка є водночас релігійною та особистою. Бісексуаль-

ність у текстах Ердріч не є випадковою, бо за вимогами білої патріархальної культури жіноче мовлення має обов'язковий елемент бісексуальності. Образи шиття, вишивання бісером у «Жінці антилопи» є жіночою мовою із її здатністю об'єднувати все життя. Сила проміжного демонструється діалогізмом у фрагментованих історіях, які складають сюжет «Жінки антилопи» та «Останнього звіту про чудеса в Маленькому Безконяччі». Нерозв'язна напруга притаманна ідентичності змішаної крові, проявляється у стосунках між Флер Піллагер і європейською/американкою Поллі Елізабет Гін у романі «Чотири душі».

Проблема особистісної травми в романах Ердріч зосереджується навкруги трактування історичної травми. Класична західна теорія травми, яка локалізує травму в минулому суб'єкта, може не відповідати місцевому досвіду. Травми та зцілення, як особисті, так і колективні, у «Розмальованому барабані» дають змогу розглядати героїв Ердріч крізь призму посттравматичного стресового розладу та нещодавніх знахідок у нейробіології. Визнаючи важливість ритуального вираження горя, включаючи потенційно як оповідання, так і гру на барабанах, письменниця закінчує словами Чорної Хмари, сказані на смерть Сидячого Біка. Це натяк на те, що бій барабана – це саме серцебиття життя.

Висновки. У романах епопеї «Чари кохання» історія із громадської платформи переходить у область сімейно-особистісних відносин, в якій особливо явно проглядається моральний аспект явищ і їхній безпосередній зв'язок із національним колективним несвідомим. Об'єднання різноманітних часових і просторових пластів сприятиме тому, що минуле, теперішнє й майбутнє у романах циклу вільно перетікають одне у одне, з будь-якої точки художнього простору, встановлюючи тим самим національну єдність художнього світу текстів Луїз Ердріч.

Література:

1. Шостак О. Г. Проблематика гендерних особливостей народу анішнабе у романі Луїз Ердріч «Сліди». Закарпатські філологічні студії: зб.наук.праць. Ужгород, 2022. Вип. 25. Т. 2. С. 210–215.
2. Шостак О. Г. Художні вираження національної ідентичності в творчості сучасних північноамериканських письменників корінного походження. Київ: Талком, 2020. 543 с.
3. Шостак О. Г. Релігійний Дискурс у творчості Луїз Ердріч. Гуманітарна Освіта в Технічних Вищих Навчальних Зкладах, 2013 no. 27. С. 437–457.
4. Кот С. Ю. Поетика простору в романах Луїзи Ердріч у контексті теорії транскультуралізму. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 «Філологія» Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2021. 230 с.
5. Базова В. І. Корпоральність у творчості письменників індіанського походження. Сучасні літературознавчі студії. Тематичний науковий збірник. Вип. № 16. Київ, 2019. С. 10–14.
6. Джолос Ю. В. Романістика Луїзи Ердріч в контексті індіанських художньо-культурних традицій: проблематика, символіка, основні образи: автореферат дис.канд.філол.наук: 10.01.04. Київ нац.ун-т ім.Т.Шевченка. К., 2010. – 20 с.
7. Erdrich, Louise. The Bingo Palace: Novel. New York: Harper, 1995. 274 p.
8. Erdrich, Louise. The Last Report on the Miracles at Little No Horse: Novel. New York: Perennial, 2002. 361 p.
9. Erdrich, Louise. The Painted Drum: Novel. New York: Harper, 2005. 276 p.

10. Erdrich, Louise. *The Round House: Novel*. N.Y.: Harper. Perennial, 2012. 321 p.
11. Erdrich, Louise. *Love Medicine: Novel*. New York, Toronto, London: Bantam Books, 1984. 314 p.
12. Josephy, Alvin M. Jr. *500 Nations. An Illustrated History of North American Indians*. New York: Gramercy Books, 1994. 468 p.
13. Macdonald, Andrew; Macdonald, Gina; Sheridan, Mary Ann. *Shape-shifting Images of Native Americans in Recent Popular Fiction*. Westport-London: Greenwood Press, 2000. 338 p.
14. Rainwater, Catherine. "Reading Between Worlds: Narrativity in the Fiction of Louise Erdrich", *American Literature*, Vol. 62, No. 3, 1990, pp. 405–422.
15. Wong, Hertha D. Sweet. *Louise Erdrich's Love Medicine: A Casebook*, Oxford University Press, New York, 2000.
16. Erdrich, Louise. *The Plague of Doves: Novel*. New York: Harper Perennial, 2008. 311 p.
17. Kristeva, Julia. *Tales of Love*. In the *Kristeva Reader*. Ed. Toril Moi. New York: Columbia University Press. 1986. P. 187–213.
18. Chavkin, Allan, Chavkin Nance Feyl. *Conversations with Louise Erdrich and Michael Dorris*. Jackson: University Press of Mississippi, 1994. 262 p.

Glushanytsia N., Bilokon H. The problem of self-determination of native Americans in Louise Erdrich's novels

Summary. The article analyzes the content of Louise Erdrich's novels, which are included in the cycle "Love Medicine", in which the issue of preserving national identity is discussed. According to the authors, the issue of national belongings and self-determination is one of the most important problems of Indian national revival, as it is about the preservation and formation of the identity of indigenous peoples. In interpreting the meaning of the Anishinaabe identity concept, Erdrich does not politicize the problem, as she seeks to avoid the accusation of pan-Indianism. The content of L. Erdrich's novels is contradictory, since many of her texts seem to overlap and "duplicate" each other, they are told by different characters, and therefore the events are presented

from completely opposite points of view. This understanding of national reciprocity and the attitude towards the desire to create and develop the Indigenous literature is an important task. The views of L. Erdrich cause polemics and discussions in the literary world: from the idea of personal self-sufficiency of Anishinaabe people to the functioning of indigenous women in social and national dimensions. In Erdrich's works, the question of national identification is problematized, transforming from a political plane to an artistic plane: the "reservation" factor produces the modeling of the corresponding characters – the ethno-cultural image of an Indian who lives on a reservation and seeks to break out of its borders. In the novels of the "Love Medicine" cycle, the characters are polarized on the basis of two factors: gender and national. And from both of these perspectives, they are positioned successively, since in the historical circumstances of imperial thinking, the status of women and Indians was marginal. Fleur Pilager embodies a type of Indian femininity that contradicts the white patriarchal gender model: she seeks to return the ancestral lands of her people, material independence, live according to the traditions of her people, categorically rejects the role of wife and mother regulated by patriarchy. Erdrich emphasizes the format of "Indianness", freedom of expression perceived as a means of restoring identity, not just a personal right of the individual. The American male world of conquerors is marked by misogyny, rationality and pragmatism. This world displays an imperial consciousness, perceiving Indian women as exotic. This illustrates the postulate of the metropolis: the imperial mindset is interpreted as masculine, created to subjugate, and the colonized is feminine and subjugated. The love stories unfolding on the pages of the epic are aimed at debunking national and gender prejudices. Love sometimes leads to radical rethinking of the system of values and worldviews, but the imperial is still the key thinking in the world of the American conquerors.

Key words: gender, national identity, self-awareness, Anishinaabe, Indigenous peoples of the North America.